

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLER ARASI İLİŞKİ TARZLARI VE MİZAH TARZLARI

INTERPERSONAL RELATIONSHIP STYLES AND HUMOUR STYLES OF UNIVERSITY STUDENTS

Atılğan ERÖZKAN*

* Mugla Üniversitesi atilgan@mu.edu.tr

ÖZET:

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarını cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelemektir. Bu çalışma betimsel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Araştırma, amacına uygun olarak Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören ve tesadüfi küme örnekleme seçimi ile 350 kişi üzerinde (170 kız, %49; 180 erkek, %51) gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Bilgi Formu, Kişiler arası İlişki Tarzları Ölçeği (Lorr, 1986) ve Mizah Tarzları Ölçeği (Martin ve diğerleri, 2003) kullanılmıştır. Veri analizleri için SPSS/WINDOWS programı kullanılmıştır. Gruplar arası farklılığı belirlemek için bağımsız örneklemler *t* testi ve tek yönlü varyans analizi, kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulguları, üniversite öğrencileri için kişiler arası ilişki tarzlarının alt boyutları olan “duyarlılık” ve “dışadönüklük” üzerinde cinsiyetler ve sınıf düzeyleri arasında; mizah tarzlarının alt boyutları olan “kendini geliştirici mizah” ve “katılımcı mizah” üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları arasında farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, önceki bulgular ışığında mizah tarzları ve kişiler arası ilişki tarzları kapsamında başka araştırma ve uygulamalara da yol gösterecek bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kişiler arası ilişki tarzları, mizah tarzları, üniversite öğrencileri

ABSTRACT:

The aim of this study is to investigate the relationships between university students' interpersonal relationship styles and humour styles. Gender, grade, socio-economic status and parenting styles differences were also searched in this context. For this purpose 350 (170 females; 180 males) students were randomly recruited from Mugla University Faculty of Education's various departments. Main instruments are Information Form, Humour Styles Questionnaire (Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray, & Weir, 2003) and Interpersonal Style Inventory (Lorr, 1986). SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were tested by independent samples *t*-test and F statistics. Pearson correlational statistics was also employed to search for relationships between interpersonal relationship styles and humour styles. The findings showed that there is a difference between the gender and grades according to the scores that they got from the subdimensions of interpersonal relationship styles “sensitivity” and “extraversion”; the gender and parenting styles according to the scores of the university students that they got from the subdimensions of humour styles “self-enhancing” and “affiliative”. The results are discussed in the light of previous findings and in the context interpersonal relationship styles and of humour styles, conducting future research for applications as well.

Key words: Interpersonal relationship styles, humour styles, university students

1. GİRİŞ

Kişiler arası ilişkilerin tüm insanların yaşamında ne denli önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bireyler günlük yaşamlarında çeşitli biçimlerde kurdukları ilişkilerden etkilenmekte -karşı tarafı etkilemekte- ve diğer insanlarla kurulan bu ilişkiler, kişiler arası ilişki tarzlarının oluşmasına neden olarak bireylerin yaşam doyumları/kalitelerine etki etmektedir. Kişiler arası ilişkilerin başlatılması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi noktasında -ben ve öteki(ler) bağlamında ilişkilerin algılanış, yorumlanış ve değerlendiriliş biçimleri de oldukça önemlidir. Çünkü bir bireyin kendisi ve diğer bireylere ilişkin yüklemeleri kişiler arası ilişkilerinde nasıl davranacağını da belirleyebilmektedir. Bu noktada kişiler arası ilişkilerdeki başarı/ başarısızlığın yaşamın diğer alanlarını da kapsayacak şekilde bireylerin iyi oluş düzeylerine olumlu/olumsuz etkilerinin olabileceğinin vurgulanması gerekmektedir.

Son dönemlerde yapılan çalışmaların odak noktası olarak insan ilişkilerinin en çok açıklanmaya çalışılan konulardan biri olduğu görülmektedir. Etkili iletişim becerilerine sahip olan bireylerin problemlerle daha etkin başa çıkabilen, daha özgüvenli, problemler karşısında daha objektif davranabilen ve problem/çözüm odaklı düşünen bireyler oldukları da görülmektedir. Kişiler arası ilişkilerinde başarılı olamayan bireylerin ise problemlerle başa çıkmada yetersiz oldukları, kendilerine ve diğer insanlara daha az güvendikleri, yüksek derecede kaygı yaşadıkları görülmektedir. Problemleri kendi içlerinde aramaktan çok çevredeki olumsuzluklara odaklanarak, kendilerinden ve özellikle de diğer insanlardan sürekli olarak yakındıkları görülmektedir. Etkili iletişim becerilerine sahip olan insanların daha mutlu ve üretken bireyler olduklarına ilişkin çeşitli açıklamalar da vardır [1, 2].

Bireyin çevresine olan ilgisi doğuştan var olan bir yetenektir ve toplumsal ortam içinde ortaya çıkmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren çevredeki insanlara gösterilen sevgi ve yakınlık tepkileri sonraki yıllarda etkileşim, paylaşım ve yardım gibi davranışlarla daha anlamlı hale gelmektedir. İlerleyen zamanla birlikte sosyal yönlerden kendini daha fazla geliştirmesi bakımından bireyde kişiler arası ilişkiler geliştirme ve bu ilişkilerinde kabul görme isteği söz konusu olmaktadır. Yakın ilişkiler kurma ve bu ilişkilerde istedikleri birini olma arzusu bireyin bütün yaşamı boyunca gerçekleştirmek istediği en önemli durumlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır [3].

İnsan kendini ve çevresini tanımlamaya başladığında, ilk ve en yoğun ilişkide bulunduğu durum kişiler arası olmaktadır. Kişiler arası iletişimin birincil koşulu bireyin kendisiyle iletişimini gerçekleştirme kapasitesinin, becerisinin olmasıdır. Kişiler arası iletişim kişinin kendisinden başlayarak kişi içi iletişim- diğer bir kişiyle olan ilişkiyi gerçekleştirmeyi sağlar. Dolayısıyla her iki kişi aynı anda hem kendi hem de diğeriyle ilişkiyi gerçekleştirmektedir [4].

Diğer kişilerin nasıl davrandıkları, onların algılayış biçimi hakkında çok önemli ipuçlarıdır. Başkalarının algılayış biçimi, bireyin kendisi ile ilgili düşüncelerini biçimlendirerek kendisi için oluşturduğu benlik algısını da etkiler. Benlik algısı ve kendilik değeri de karşılıklı olarak birbirini etkiler. Diğer kişilerle kurulan iletişim/etkileşim kendilik imajını etkiliyorsa, kendilik değeri de kaçınılmaz olarak etkilenecektir. İlişkilerde problem yaşandığı bir dönemde, kendini sorgulama ve yargılamaya yatkınlık söz konusu olmakta ve öz-güven daha kolaylıkla incinebilmektedir. İlişkilerin iyi olduğu bir dönemde ise bireylerin kendilerinden hoşnut olma düzeyleri daha yüksektir. Kişiler arası iletişim bireye benlik algısını, kendine verdiği değeri, kendine olan saygısını ve güvenini ölçme fırsatı verdiği için bireyin yaşamının çok önemli unsurlarından biri olma özelliği taşımaktadır [5].

Sosyal hayatın büyük bir kısmında kişiler arası ilişki tarzları önemli bir yer tutmaktadır [6]. Kişiler arası ilişki tarzları bağlamında insan severlik, bağımsızlık, duyarlılık, dengelilik ve dışadönüklük alt boyutlarının olduğu belirtilmiş ve bu alt boyutların kişiler arası ilişkilerde kişi içi ilişkilerde de çok önemli olduğunu vurgulanmıştır [7].

Kişiler arası ilişki tarzları olarak bu beş alt boyutun insanların psikolojik iyi oluşları üzerinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu noktasından hareketle; bireylerin mizah duygularının da psikolojik sağlık ve iyilik durumunu geliştiren olumlu ve istedikleri bir kişilik özelliği olabileceği düşünülebilir.

Mizah duygusu, bir kişinin komik olan herhangi bir şeyi görebilme, algılayabilme ve anlatabilme yeteneği; komik bulduğu şeylerin türü, mizahı yaşayış ve ifade edişi ve gündelik yaşamda verdiği mizah tepkilerinin sıklığı gibi bireysel farklılıkların yaşandığı bir duygudur [8]. Mizah anlayışı, çevredeki mizahi olan durumları görebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Mizah üretebilme ise, farklı durumlar içerisinde mizahi davranışlarda ve mizahi etkinliklerde bulunabilme eğilimi olarak tanımlanabilir [9].

Psikolojik danışma literatürü incelendiğinde, farklı kuramcılara [10, 11, 12, 13] göre bir bireyin mizah duygusuna sahip olması, karşılaşılan negatif olaylar ve güçlüklerle ilişkin mizah tepkileri verebilmesi bireyin uyum yapabildiğinin işaretidir. Bu noktada mizah duygusuna sahip olmanın kendini gerçekleştiren kişilerin bir özelliği olduğu da vurgulanmıştır.

Yüksek mizah duygusuna sahip olan bireylerin olumsuz duyguları daha az yaşayarak stresle daha rahat başa çıkabildikleri, diğer bireylerle sağlıklı ve uyumlu ilişkiler geliştirdikleri ve psikolojik iyi oluşlarına paralel fiziksel açıdan da kendilerini daha sağlıklı olarak gördükleri vurgulanmaktadır [14]. Yüksek mizah duygusuna sahip olan bireylerin daha iyimser ve insan sever, kendini kabul düzeyleri daha yüksek, daha özgüvenli ve özerk kişiler arası ilişki tarzlarından bağımsızlığı içerecek şekilde olarak olumlu bir takım özelliklere de sahip oldukları belirtilmektedir [15].

Sosyal gelişim açısından bakıldığında sağlıklı olan her birey, her yaşta çevresindeki diğer kişilerle veya koşullarla yaşamayı bilir. Gülmenin mizah diye adlandırılan durumu, kişiler arası ilişkilerin hemen her durumunda görülebilmektedir. İletişim aracı olarak kullanıldığında mizah, hem düşünceleri doğrudan karşı tarafa iletir hem de duygu alışverişini kolaylaştırır [16].

Mizah, yapısında hem bilişsel faktörleri hem de duygusal faktörleri içermektedir. Çoğunlukla kişiler arası ilişkiler içerisinde oluşan mizah, bir kişilik özelliği olarak da görülmektedir. Yakın tarihli araştırmaların çoğunda mizah, çok yönlü ve kapsamlı bir yapı olarak düşünülmektedir. Bu noktada bireyin kişiler arası ilişkilerindeki tarzı ile mizah tarzı -katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı- arasında bir ilişki olduğu düşünülebilir [17].

Katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah, mizahın uyumlu-olumlu yönleri olarak, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah ise mizahın uyumsuz-olumsuz yönleri olarak değerlendirilmektedir. Bu mizah tarzı kişiler arası ilişkileri destekleyen uyumlu bir tarzdır. Katılımcı mizah, birey tarafından kendine ve diğerlerine saygılı bir biçimde kişiler arası etkileşimlerin geliştirici bir biçimde kullanılmasını ifade etmektedir. Kendini geliştirici mizah, mizahın içsel ya da kişisel yönlerini kapsar ve bireylerin hem kendi, hem de diğerlerinin gereksinimlerini dikkate alarak, stresle başa çıkmada, etkili stratejiler geliştirebilmek için çaba harcamalarını ifade eder [18].

Saldırgan mizah, bireylerin sadece kendi üstünlük ve haz duyguları ile ilgili olarak kendi gereksinimlerini karşılamak amacıyla başkaları hakkında mizahı sosyal olarak uygun olmayan bir biçimde kullanma olarak tanımlanmaktadır. Bu mizah tarzı kişiler arası ilişkileri zedeleyici uyumsuz ve sağlıklı bir mizah tarzıdır. Kendini yıkıcı mizah ise, başkalarını güldürebilmek için kendilerini sürekli mizahi bir yolla kötülemeyi ve yermeyi içermektedir. Kendini yıkıcı mizah tarzına sahip olan bireyler, üzgün ya da mutsuz olduklarında bile kendi duygularını reddedip, mutluymuş, iyiymiş gibi davranabilirler. Bu mizah tarzı da kişisel iyi olmayı, kendini kabulü zedeleyen, düşük benlik algısını besleyen kişiler arası ilişkileri engelleyici sağlıklı, uyumsuz bir mizah tarzıdır [19].

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında üniversite öğrencilerinin yaşamlarında oldukça önemli olan kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve bu iki önemli kavramın üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişkileri üzerindeki etkilerinin ortaya konması araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarını cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelemeye dönük betimsel bir çalışmadır.

2.1. Örneklem

Araştırma grubu 350 kişiden oluşmuştur. Araştırma, amacına uygun olarak Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören ve tesadüfi küme örnekleme seçimi ile 350 kişi üzerinde (170 kız; 180 erkek) gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan grubun sayısal dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri

DEM.DEĞ.	FAKTÖR	n	%
CİNSİYET	Kız	170	49
	Erkek	180	51
SINIF DÜZEYİ	1. sınıf	82	23
	2. sınıf	102	29
	3. sınıf	83	24
	4. sınıf	83	24
SOSYO EKO. DÜZEY	Düşük	120	34
	Orta	135	39
	Yüksek	95	27
EBEVEYN TUTUMLARI	Otoriter	87	25
	Demokratik	71	20
	İlgisiz	68	20
	Koruyucu	79	22
	Tutarsız	45	13

2.2. Kullanılan Ölçme Araçları

Bilgi Formu: Bu formda örnekleme oluşturan üniversite öğrencileri hakkında cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları gibi demografik özelliklere ilişkin değişkenler yer almıştır.

Kişiler Arası İlişki Tarzları Ölçeği: Ölçek, bireyin diğer insanlarla olan etkileşim tarzını belirlemeyi amaçlamaktadır. [20] Orjinali 300 maddeden oluşan ölçek, uzun zaman alması nedeniyle 150 maddeye indirgenmiştir. Tüm maddeler beş ana faktör -kişiler arası etkileşim, sosyalleşme, otonomi, kendini kontrol ve dengeli olma- altında toplanmış, güvenilirlik katsayılarının .72 ile .89; test-tekrar test korelasyon katsayılarının .81 ile .95 arasında değiştiği görülmüştür. Geçerlik çalışmaları ise; Eysenck Kişilik Envanteri alt boyutları ile .51 ile .71; 16 Kişilik Faktörü Ölçeği alt boyutları ile .35 ile .71 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları yapılmış, daha kullanışlı bir ölçek oluşturmak için Cronbach Alpha değerleri en düşük alt boyutları ile her alt boyutta madde toplam korelasyonu en düşük olan maddeler ölçekten çıkarılarak 150 maddelik ölçek 55 maddeye indirilmiştir. [7] Böylelikle geçerliği ve güvenilirliği yüksek maddelerden oluşan daha kısa bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu, 11 alt boyutu -sosyallik ($\alpha=.36$), yardıma açık olma 5), destekleyicilik ($\alpha=.44$), başkalarına güven ($\alpha=.61$), hoşgörülülük ($\alpha=.37$), yönlendiricilik ($\alpha=.48$), bağımsızlık ($\alpha=.28$), temkinlilik ($\alpha=.39$), kararlılık ($\alpha=.50$) ve temkinlilik ($\alpha=.56$)- ayrı tanımlayan bir açıklama ile birlikte psikoloji alanında en az master derecesi olan 10 uzmana verilerek, her maddeyi dikkatle okuduktan sonra hangi alt boyuta girdiğine karar vermeleri istenmiştir. Uzmanlar arasındaki uzlaşma oranları %60 ile %100 arasında olup, ortalama %80'dir. Böylece toplam 11 boyut ve her boyutta 5 maddenin yer aldığı 55 soruluk bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini anlamak amacıyla 11 alt boyut kendi içinde bir faktör analizine tabi tutulmuş ve ana bileşenler (principal components) yöntemi ile yapılan analiz ve varimax dönüştürmesinden sonra bu 11 alt boyut 5 faktör üzerinde toplanmıştır. Bu faktörler ve kapsadıkları alt boyutlar şunlardır: İnsan severlik ($\alpha=.66$). Dengelilik ($\alpha=.60$). Bağımsızlık ($\alpha=.46$). Duyarlılık ($\alpha=.51$). Dışadönüklük ($\alpha=.39$).

Mizah Tarzları Ölçeği: Ölçek 32 maddeden oluşmakta ve farklı maddeler toplanarak dört mizah prototipini ölçmeyi amaçlamaktadır. [18] Ölçekte yer alan maddeler mizah duygusunun potansiyel olarak iyi olmada olumlu olan; katılımcı ve kendini geliştirici ve potansiyel olarak iki olumsuz; kendini yıkıcı ve saldırgan olmak üzere mizahın 4 stilindeki bireysel farklılıkları bildirmektedir. Ölçekte yer alan maddeler bireysel farklılıkları ne derece tanımladıklarını gösterecek şekilde 7 basamaklı bir ölçek üzerinde işaretlenmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlık (alfa değerleri) katılımcı mizah için 0.80, kendini geliştirici mizah için 0.81, saldırgan mizah için 0.77 ve kendini yıkıcı mizah için 0.80 bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde dört alt ölçek olan kendini geliştirici mizah için 0.78, katılımcı mizah için 0.74, saldırgan mizah için 0.69 ve kendini yıkıcı mizah için de 0.67 olarak bulunmuştur. [21]

İşlem

Araştırmaya yalnızca Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinden gönüllü olan öğrenciler ve öğretmen adayları katılmıştır. Diğer fakültelerden öğrenciler araştırmaya dahil edilmemişlerdir. Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirildikten sonra Bilgi Toplama Formu, Kişiler arası İlişki Tarzları Ölçeği ve Mizah Tarzları Ölçeğini doldurmuşlardır. Katılımcılar ebeveyn tutumlarına ilişkin olarak ölçek doldurmamışlar; Bilgi Formu'nda ayrıntılı olarak açıklanmış olan ebeveyn tutumlarından kendilerine uygun olarak düşündükleri -algıladıkları- ebeveyn tutumunu işaretlemişlerdir. Elde edilen veriler, bağımsız örneklem t testi, ANOVA ve Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi tekniği kullanılarak SPSS/WINDOWS -12.0- programı ile çözümlenmiştir. Veriler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bulgular bölümünde öğrencilere uygulanan Bilgi Formu, Kişiler arası İlişki Tarzları Ölçeği ve Mizah Tarzları Ölçeğinden elde edilen veriler ve bu verilerin istatistiksel analizler sonucu ortaya çıkan bulguları ile bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmaktadır. Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları değişkenleri cinsiyetler açısından $-t-$ testi ile çözümlenmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet açısından kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin $-t-$ testi sonucu

Fakt.	Değş.	n	\bar{x}	ss	sd	t
İnsse.	Kız	170	3.90	0.99	348	0.35
	Erkek	180	3.87	1.01		
Deng.	Kız	170	3.83	1.04	348	0.85
	Erkek	180	3.89	1.00		
Bağ.	Kız	170	4.01	0.99	348	0.51
	Erkek	180	4.06	0.96		
Duy.	Kız	170	3.99	1.11	348	2.26*
	Erkek	180	3.74	1.00		
Dış.	Kız	170	4.00	0.99	348	2.19*
	Erkek	180	3.79	0.89		
KenG	Kız	170	3.65	0.90	348	2.20*
	Erkek	180	3.86	0.99		
Katl.	Kız	170	4.04	1.09	348	2.30*
	Erkek	180	3.78	0.98		
KenY	Kız	170	3.87	1.04	348	0.57
	Erkek	180	3.92	1.07		
Sald.	Kız	170	3.91	0.94	348	1.30

$p<.05$

Tablo 2'de görüldüğü gibi kişiler arası ilişki tarzlarının alt boyutlarından olan duyarlılıktan alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t_{(348)}=2.26$, $p=0.02$), kızların ortalamaları ($\bar{x}=3.99$), erkeklerin ortalamalarından ($\bar{x}=3.74$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dışadönüklükten alınan puanlar açısından da cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t_{(348)}=2.19$, $p=0.02$), kızların ortalamaları ($\bar{x}=4.00$), erkeklerin ortalamalarından ($\bar{x}=3.79$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İnsanseverlik ($t_{(348)}=0.35$, $p=0.74$), dengelilik ($t_{(348)}=0.85$, $p=0.40$) ve bağımsızlıktan ($t_{(348)}=0.51$, $p=0.61$) alınan puanlar açısından ise cinsiyetler arasında fark bulunmamıştır. Mizah tarzlarının alt boyutlarından olan kendini geliştirici mizahtan alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t_{(348)}=2.20$, $p=0.02$), erkeklerin ortalamaları ($\bar{x}=3.86$), kızların ortalamalarından ($\bar{x}=3.65$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Katılımcı mizahtan alınan puanlar açısından da cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t_{(348)}=2.30$, $p=0.02$), kızların ortalamaları ($\bar{x}=4.02$), erkeklerin ortalamalarından ($\bar{x}=3.78$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kendini yıkıcı mizah ($t_{(348)}=0.57$, $p=0.60$) ve saldırgan mizahtan ($t_{(348)}=1.30$, $p=0.19$) alınan puanlar açısından ise cinsiyetler arasında fark bulunmamıştır.

Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları sınıf düzeyleri açısından -F- testi ile çözümlenmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi kişiler arası ilişki tarzlarının alt boyutlarından olan duyarlılıktan alınan puanlar açısından sınıf düzeyleri arasında fark bulunmuştur ($F_{(4/345)}=3.04, p=0.02$). Farkın kaynağını bulmak için karşılaştırma sonrası ranj testi Tukey kullanılmış, farkın dördüncü gruptan kaynaklandığı anlaşılmıştır. 4. sınıfta olan bireylerin ortalamaları ($\bar{x}=4.20$); 3. sınıfta ($\bar{x}=3.99$); 2. sınıfta ($\bar{x}=3.97$) ve 1. sınıfta olan ($\bar{x}=3.89$) bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Dışadönüklükten alınan puanlar açısından da sınıf düzeyleri arasında fark bulunmuştur ($F_{(4/345)}=3.09, p=0.02$). Farkın kaynağını bulmak için karşılaştırma sonrası ranj testi Tukey kullanılmış, farkın dördüncü gruptan kaynaklandığı anlaşılmıştır. 4. sınıfta olan bireylerin ortalamaları ($\bar{x}=4.09$); 2. sınıfta ($\bar{x}=3.83$); 3. sınıfta ($\bar{x}=3.81$) ve 1. sınıfta olan ($\bar{x}=3.80$) bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İnsanseverlik ($F_{(4/345)}=1.40, p=0.23$), dengelilik ($F_{(4/345)}=2.00, p=0.10$) ve bağımsızlıktan ($F_{(4/345)}=1.00, p=0.39$) alınan puanlar açısından ise sınıf düzeyleri arasında fark bulunmamıştır.

Mizah tarzlarından alınan puanlar açısından sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Kendini geliştirici mizah ($F_{(4/345)}=1.22, p=0.30$), katılımcı mizah ($F_{(4/345)}=1.10, p=0.34$), kendini yıkıcı mizah ($F_{(4/345)}=0.89, p=0.49$) ve saldırgan mizah ($F_{(4/345)}=0.62, p=0.66$).

Tablo 3. Sınıf düzeyleri açısından kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin -F- testi sonucu

Fakt.	Değ.	n	\bar{x}	ss	sd	F
İnsse.	1. sını	82	3.81	1.09	4	1.40
	2. sını	102	3.83	1.11	345	
	3. sını	83	3.86	1.04	349	
	4. sını	83	3.85	1.00		
Deng	1. sını	82	3.89	1.03	4	2.00
	2. sını	102	3.87	1.05	345	
	3. sını	83	3.96	1.09	349	
	4. sını	83	3.98	1.09		
Bağ.	1. sını	82	3.95	1.11	4	1.00
	2. sını	102	4.00	1.13	345	
	3. sını	83	4.03	1.06	349	
	4. sını	83	4.07	1.16		
Duy.	1. sını	82	3.89	1.04	4	3.04*
	2. sını	102	3.97	1.05	345	
	3. sını	83	3.99	1.08	349	
	4. sını	83	4.20	1.17		
Dış.	1. sını	82	3.80	1.09	4	3.09*
	2. sını	102	3.83	1.08	345	
	3. sını	83	3.81	1.08	349	
	4. sını	83	4.09	1.19		
KenG	1. sını	82	3.79	0.97	4	1.22
	2. sını	102	3.70	1.03	345	
	3. sını	83	3.69	1.03	349	
	4. sını	83	3.69	1.04		
Katl.	1. sını	82	3.79	0.99	4	1.10
	2. sını	102	3.81	0.97	345	
	3. sını	83	3.84	1.03	349	
	4. sını	83	3.87	1.07		
KenY	1. sını	82	3.90	1.00	4	0.89
	2. sını	102	3.89	0.96	345	
	3. sını	83	3.86	0.91	349	
	4. sını	83	3.79	0.89		
Sald.	2. sını	102	3.89	0.96	345	0.62
	3. sını	83	3.82	0.93	349	
	4. sını	83	3.80	0.91		

Tablo 4. Sosyo-ekonomik düzeyler açısından kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin -F- testi sonucu

Fakt.	Değ.	n	\bar{x}	ss	sd	F
İnsse.	Düşük	120	3.89	0.99	4	1.03
	Orta	135	3.92	1.01	345	
	Yüks.	95	3.87	0.95	349	
Deng	Düşük	120	3.99	1.05	4	1.79
	Orta	135	3.92	1.00	345	
	Yüks.	95	3.90	1.00	349	
Bağ.	Düşük	120	3.97	1.01	4	0.49
	Orta	135	4.00	1.03	345	
	Yüks.	95	4.07	1.09	349	
Duy.	Düşük	120	3.89	0.96	4	1.95
	Orta	135	3.87	0.95	345	
	Yüks.	95	3.79	0.92	349	
Dış.	Düşük	120	3.82	0.99	4	1.09
	Orta	135	3.83	0.98	345	
	Yüks.	95	3.96	0.95	349	
KenG	Düşük	120	3.79	0.92	4	0.72
	Orta	135	3.80	0.93	345	
	Yüks.	95	3.83	0.94	349	
Katl.	Düşük	120	3.90	0.99	4	1.45
	Orta	135	3.94	1.03	345	
	Yüks.	95	3.99	1.09	349	
KenY	Düşük	120	3.91	1.00	4	0.37
	Orta	135	3.91	0.99	345	
	Yüks.	95	3.93	0.95	349	
Sald.	Düşük	120	3.94	1.05	4	1.12
	Orta	135	3.94	1.06	345	
	Yüks.	95	4.02	0.98	349	

Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları sosyo-ekonomik düzeyler açısından -F- testi ile çözümlenmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarından alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. İnsan severlik ($F_{(4/345)}=1.03$, $p=0.39$), dengelilik ($F_{(4/345)}=1.79$, $p=0.12$), bağımsızlık ($F_{(4/345)}=0.49$, $p=0.75$), duyarlılık ($F_{(4/345)}=1.95$, $p=0.10$) ve dışadönüklük ($F_{(4/345)}=1.09$, $p=0.34$). Kendini geliştirici mizah ($F_{(4/345)}=0.72$, $p=0.58$), katılımcı mizah ($F_{(4/345)}=1.45$, $p=0.22$), kendini yıkıcı mizah ($F_{(4/345)}=0.37$, $p=0.77$) ve saldırgan mizah ($F_{(4/345)}=1.12$, $p=0.34$).

Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları ebeveyn tutumları açısından -F- testi ile çözümlenmiştir. Tablo 5'te görüldüğü gibi kişiler arası ilişki tarzları açısından ebeveyn tutumları arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. İnsan severlik ($F_{(4/345)}=0.42$, $p=0.73$), dengelilik ($F_{(4/345)}=0.99$, $p=0.39$), bağımsızlık ($F_{(4/345)}=0.93$, $p=0.41$), duyarlılık ($F_{(4/345)}=0.65$, $p=0.63$) ve Dışadönüklük ($F_{(4/345)}=0.85$, $p=0.50$).

Mizah tarzlarının alt boyutlarından olan kendini geliştirici mizahtan alınan puanlar açısından ise ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur ($F_{(4/345)}=3.07$, $p=0.01$). Farkın kaynağını bulmak için karşılaştırma sonrası ranj testi Tukey kullanılmış, farkın ikinci gruptan kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ebeveynlerinin demokratik tutum sergilediğini düşünen -algılayan- bireylerin ortalamaları ($\bar{x}=4.06$); ebeveynlerinin otoriter ($\bar{x}=3.81$), koruyucu ($\bar{x}=3.79$), tutarsız ($\bar{x}=3.77$) ve ilgisiz tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamalarından ($\bar{x}=3.78$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Katılımcı mizahtan alınan puanlar açısından da ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur ($F_{(4/345)}=3.13$, $p=0.01$), ebeveynlerinin demokratik tutum sergilediğini düşünen -algılayan- bireylerin ortalamaları ($\bar{x}=4.07$); ebeveynlerinin koruyucu ($\bar{x}=3.82$), otoriter ($\bar{x}=3.80$), tutarsız ($\bar{x}=3.79$) ve ilgisiz tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamalarından ($\bar{x}=3.78$) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kendini yıkıcı mizah ($F_{(4/345)}=0.40$, $p=0.74$)

ve saldırgan mizahtan ($F=1.10$, $p=0.39$) alınan puanlar açısından ise ebeveyn tutumları arasında fark bulunmamıştır.

Tablo 5. Ebeveyn tutumları açısından kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin -F- testi sonucu

Fakt.	Değ.	n	\bar{x}	ss	sd	F
İnsse.	Oto.	87	3.81	0.98	4	0.42
	Dem	71	3.89	0.92	345	
	İlgşz	68	3.80	0.97	349	
	Kory	79	3.82	0.99		
	Tut.	45	3.80	0.98		
Deng.	Oto.	87	3.83	1.08	4	0.99
	Dem	71	3.95	0.98	345	
	İlgşz	68	3.83	1.07	349	
	Kory	79	3.82	1.07		
	Tut.	45	3.76	1.05		
Bağ.	Oto.	87	3.90	0.96	4	0.93
	Dem	71	3.99	1.00	345	
	İlgşz	68	3.94	0.91	349	
	Kory	79	3.85	0.88		
	Tut.	45	3.82	0.85		
Duy.	Oto.	87	3.91	0.99	4	0.65
	Dem	71	3.91	0.98	345	
	İlgşz	68	3.81	0.90	349	
	Kory	79	3.90	0.96		
	Tut.	45	3.85	0.89		
Dış.	Oto.	87	3.80	0.91	4	0.85
	Dem	71	3.94	0.98	345	
	İlgşz	68	3.83	0.89	349	
	Kory	79	3.85	0.88		
	Tut.	45	3.77	0.82		
KenG	Oto.	87	3.81	0.98	4	3.07*
	Dem	71	4.06	1.05	345	
	İlgşz	68	3.77	0.89	349	
	Kory	79	3.79	0.91		
	Tut.	45	3.78	0.88		
Katl.	Oto.	87	3.80	0.91	4	3.13*
	Dem	71	4.07	1.04	345	
	İlgşz	68	3.78	0.94	349	
	Kory	79	3.82	0.97		
	Tut.	45	3.79	0.92		
KenY	Oto.	87	3.99	0.91	4	0.40
	Dem	71	3.97	0.94	345	
	İlgşz	68	3.97	0.93	349	
	Kory	79	3.98	0.90		
	Tut.	45	4.03	0.92		
Sald.	Oto.	87	4.09	1.02	4	1.10
	Dem	71	3.99	0.98	345	
	İlgşz	68	3.96	0.91	349	
	Kory	79	3.98	0.90		
	Tut.	45	3.95	0.95		

Yapılan korelasyon işleminde kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Tablo: 6'da görüldüğü gibi kişiler arası ilişki tarzlarının alt boyutlarından olan insan severlik ile mizah tarzlarının alt boyutlarından olan kendini geliştirici mizah ($r=0.33$, $p<0.05$) ve katılımcı mizah ($r=0.35$, $p<0.05$) arasında orta düzeyde, pozitif yönde; kendini yıkıcı mizah ($r=-0.24$, $p<0.05$) arasında düşük düzeyde, negatif yönde ve saldırgan mizah ($r=-0.41$, $p<0.01$) arasında orta düzeyde, negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Diğer korelasyonlar Tablo: 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları arasındaki korelasyonlar

Değ.	İnsse.	Deng.	Bağ.	Duy.	Dış.
KenG	.33*	.34*	.33*	.24*	.34*
Katl.	.35*	.25**	.31*	.26*	.44**
KenY	-.24*	-.26*	-.32*	-.29*	-.29*
Sald.	-.41**	-.28**	-.37*	-.31**	-.36*

** 0.01, *0.05 düzeyinde anlamlıdır

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada kişiler arası ilişki tarzlarına ilişkin, cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha duyarlı; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha dışa dönük kişiler arası ilişki tarzlarına sahip oldukları görülmektedir. Başka araştırmalarda da [22, 23] benzer bulgular vardır. Gerek her iki grubun yapısal özellikleri ve gerekse içinde yaşanan toplumun sosyo-kültürel özellikleri bağlamında kız öğrencilerin daha duyarlı; erkek öğrencilerin daha dışa dönük kişiler arası ilişkiler geliştirdikleri düşünülebilir.

Mizah tarzlarına ilişkin, cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha kendini geliştirici; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha katılımcı mizah tarzlarına sahip oldukları görülmektedir. Çeşitli araştırmalarda da [22, 24, 25, 26] mizah tarzlarına ilişkin, cinsiyetler arasında farklılık olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin akranları tarafından anlaşılma kabul görme ve ön plana çıkabilme istekleri ve kendilerinden söz ettirme çabaları popüler biri olma yönünde kendini geliştirici mizahı benimsedikleri varsayılabılır. Kızların erkeklere göre daha kolay kişiler arası ilişkiler kurabildikleri -özellikle hem cinsleri ile olan ilişkilerde- varsayıldığında kızların akranları tarafından kolayca kabul görebilmeleri için daha katılımcı bir mizah tarzını benimsedikleri varsayılabılır.

Kişiler arası ilişki tarzlarına ilişkin, sınıf düzeyleri arasında yapılan karşılaştırmada 4. sınıf öğrencilerinin diğer gruplara göre daha duyarlı ve daha dışadönük kişiler arası ilişki tarzlarına sahip oldukları görülmektedir. Başka araştırmalarda da [22, 23] benzer bulgular vardır. Üniversite ortamı içerisinde artan sınıf düzeyinin -yaşla birlikte- bireylerin hem kendilerini hem de karşıdaki birey(ler)i -karşılaştıkları yaşam olayları bağlamında- daha iyi anlamalarına neden olabilir. Böylece bireylerin hem daha duyarlı hem de daha dışadönük kişiler arası ilişkiler geliştirdikleri düşünülebilir.

Mizah tarzlarına ilişkin, sınıf düzeyleri arasında yapılan karşılaştırmada ise gruplar arasında fark olmadığı görülmektedir. Kullanılan mizah tarzının sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı varsayılabılır.

Kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin, sosyo-ekonomik düzeyler arasında yapılan karşılaştırmada da gruplar arasında fark olmadığı görülmektedir. Başka araştırmalarda da [22, 23] benzer bulgular vardır. Örnekleme oluşturan grubun üniversite öğrencileri olması üniversite ortamının heterojen bir yapıdan zaman geçtikçe homojen bir yapıya dönüşmesi, öğrencilerin birbirlerini algılama ve birbirlerine olan yüklemeleri- bağlamında sosyo-ekonomik düzeylerin kişiler arası ilişki tarzlarına ve mizah tarzlarına ilişkin bir belirleyici olmadığı düşünülebilir.

Kişiler arası ilişki tarzlarına ilişkin, ebeveyn tutumlarına yönelik yapılan karşılaştırmada gruplar arasında fark olmadığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin -artık kendine yeter, bağımsız ve bilinçli bir birey olma istekleri ile- karşılaştıkları yaşam olayları ve geliştirdikleri kişiler arası ilişkilerin ebeveynlerinin sergiledikleri tutumlardan bağımsız olarak işlediği varsayılabılır.

Mizah tarzlarına ilişkin, ebeveyn tutumlarına yönelik yapılan karşılaştırmada ebeveynlerinin demokratik tutum sergilediğini düşünen -algılayan- bireylerin daha kendini geliştirici ve katılımcı bir mizah tarzı geliştirdikleri görülmektedir. Başka araştırmalarda da [22, 23, 26] benzer bulgular vardır. Çocuklarını bir birey olarak gören, kendisini geliştirmesine ve gerçekleştirmesine fırsat sağlayan, reddedici olmayan, anlayış ve işbirliğinin olduğu bir aile ortamında büyüyen bireylerin mizahın bu iki olumlu boyutunu kullanabildikleri düşünülebilir.

Bu çalışma sonrasında literatürde iki değişkenin bir arada incelendiği çalışmanın/çalışmaların olmayışı bağlamında- benzer araştırmaların farklı üniversitelerde, ortaöğretimde ve ilköğretim ikinci kısımda öğrenim gören öğrencileri de kapsayacak şekilde büyük örneklemler üzerinde yürütülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Belirtilen düzeylerdeki öğrencilerin kişiler arası ilişki tarzlarına dayalı olumlu

mizah tarzları geliştirebilmelerinin sağlanmasının, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılmasında önemli rol oynayacağı da düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Knapp, M.L., Daly, J.A., Ablada, K.F. & Miller, G.R. Background and Current Trends in the Study of Interpersonal Communication. Knapp M.L., Daly, J.A. (ed) Handbook of Interpersonal Communication (pp. 1-20) 3rd Ed. Thousand Oaks, CA: Sage. (2002).
2. Berscheid, E. "Interpersonal Relationships", **Annual Review of Psychology**, 3: 79-129, (1994).
3. Erözkan, A. "Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik Bilişsel Değerlendirme ve Başaçıkma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. (2004).
4. Erdoğan, İ. İletişimi Anlamak. Erk Yayıncılık, Ankara. (2002).
5. Giffin, K. & Patton, B. R. Basic Readings in Interpersonal Communication. Harper-Row, New York. (1997).
6. Hargie, O., Dickson, D. Skilled Interpersonal Communication: Research Theory and Practice. Routledge, London. (2004).
7. Öztan, N. Kişiler arası İlişkiler Tarzı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirliği: Bir Ön Çalışma. **VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Türk Psikoloji Derneği Yayınları, (1994).
8. Ruch, W. The Sense of Humor: Explorations of a Personality Characteristic. Mouton de Gruyter, Berlin/New York. (1998).
9. Martin, R. A. Approaches to the Sense of Humor: A Historical Review. In Ruch, Willibald (Ed), The Sense of Humor: Explorations of A Personality Characteristic. Walter de Gruyter & Co. Berlin, Germany. (1998).
10. Allport, W. Pattern and Growth in Personality. Holt, Reinhart, and Winston, New York. (1961).
11. Maslow, A. Toward a Psychology of Being. Princeton: Van Nostrand. (1961).
12. Rogers, C. On Becoming a Person. Houghton Mifflin, Boston. (1961).
13. Ellis, A. Psychotherapy and The Value of A Human Being. Institute for Rational-Emotive Therapy (Albert Ellis Institute). New York. (1972).
14. Lefcourt, H.M..Humor. (in) The Handbook of Positive Psychology. Oxford University Press. (2002).
15. Abel, M. H. & Maxwell, A. "Humor and affective consequences of a stressful task", **Journal of Social and Clinical Psychology**, 21: 165-190, (2002).
16. Yörükoğlu, A. "Çocuklarda Mizah Duygusu ile Ruhsal Çatışmaların İlişkisi", **Çocuk Nöropsikiyatrisi Dergisi**, 6: 105-119, (1970).
17. Martin, R. A. Humor. In Kazdin, Alan E. (ed.), Encyclopedia of Psychology, Vol. 4. Washington, DC: American Psychological Association, 202-204, (2000).
18. Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. "Individual Differences in Uses of Humor and Their Relation to Psychological Well-Being: Development of the Humor Styles Questionnaire", **Journal of Research in Personality**, 37: 48-75, (2003).
19. Kuiper, N. A., Martin, R. A. & Olinger, L. J. "Coping Humor, Stress, and Cognitive Appraisals", **Canadian Journal of Behavioural Science**, 25: 81-96, (1993).
20. Lorr, M. "Development of Interpersonal Style Inventory", **Journal of Research in Personality**, 20: 107-144, (1986).

21. Yerlikaya, E. “Mizah Tarzı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Yüksek Lisans Tezi**. Çukurova Üniversitesi, Adana. (2003).
22. Erözkan, A. “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler”, **VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Marmara Üniversitesi, İstanbul. (2005).
23. Yılmaz, B. “Üniversite Öğrencilerinin Kişiler arası İletişim Becerileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Muğla Üniversitesi SBE, (2007).
24. Sarı, T. ve Aslan, H. “Mizah Tarzları ve Başaçıkma Stratejileri Arasındaki İlişki”, **VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Marmara Üniversitesi, İstanbul. (2005).
25. Aydın, G. “İç-dış Kontrol Odağı İnancı ile Durumluk Mizah Tepkisi Arasındaki İlişki”, **II. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. (1993).
26. Erözkan, A. ve Yılmaz, B. “Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları ve Bağlanma Stilleri” **XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Muğla Üniversitesi, Muğla. (2006).